

Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester

Dato: 23.04.2013

Deres ref:

Vår ref (saksnr):

Saksbeh:

Arkivkode:

201301572-14

Bente Arnesen, 23 46 14 69 eller 952 66
645

013

HØRING - LEVEKÅR OG TILTAK FOR MENNESKER MED UTVIKLINGSHEMMING

Rådet for funksjonshemmede har behandlet ovennevnte sak og ønsker å avgi følgende uttalelse. For det første beklager rådet den svært korte høringsfristen som er gitt fra departementets side. Det burde vært tid til en mer omfattende høringsrunde i saken enn hva tilfellet er i dag.

Høringsnotatet og innspill skal danne grunnlaget for en stortingsmelding om levekår og tiltak for mennesker med utviklingshemming. Stortingsmeldingen skal deretter være retningsgivende for kommunenes politikk på området.

HVPU ble nedlagt fordi mennesker med utviklingshemming også var mennesker, de skulle være en naturlig del av samfunnslivet på samme måte som alle andre borgere. Ansvarsreformen fra 1991 var i liten grad forankret i lovverket. Det var lite statlig kontroll og reformen bleknet også på statlig hold. Sakte, men sikkert gled reformen tilbake til institusjonsnormen. Tjenester ble knyttet til boligen og ikke til den enkelte. Forsøkene på inkludering avtok, og segregeringen forsterket.

Rapporten ”Slik jeg har det i dag” fra Bufdir 2013, gir informasjon på et generelt plan. Rapporten gir grunnlag for kunnskap om livet til og levekår for mennesker med utviklingshemming.

Når etiske og faglige vurderinger uteblir og økonomiske betraktninger får forrang, øker det legitimiteten til økonomiske argumenter. I Oslo blir mennesker med bistandsbehov lagt ut på anbud, på tvers av enkeltmenneskets betydning og verdighet. Det å gi økonomibetraktninger forrang blir det samme som å overse etikken og grunnleggende faglige vurderinger. FNs internasjonale konvensjon for funksjonshemmedes menneskerettigheter, som Stortinget nylig har samtykket til å ratifisere, skal være sentral og retningsgivende i alt arbeid som gjelder mennesker med utviklingshemninger.

Høringsnotatet gir en alt for generell beskrivelse av levekårssituasjonen for mennesker med utviklingshemming. Rådet minner om at det å være utviklingshemmet representerer svært mange tilstander, som igjen utløser svært ulike behov. Vi minner derfor om at vi ikke skal

snakke om utviklingshemmede som en gruppe, men som enkeltindivider basert på egen personlighet og egne behov. Denne kunnskapen vil utløse et større mangfold og økt målretting mot den enkelte.

Nasjonale målsettinger var et løft i Ansvarsreformen. Problemet var at disse målsettingene og føringene ikke ble en gjennomført politikk ute i kommunene. Mangelfull vilje og gjennomføringsevne i kommunene har ført til en uønsket og uverdigg livssituasjon for mennesker med utviklingshemninger. Dette er realitetene og høringsnotatet tar for lett på dette.

Helse- og omsorg.

Mennesker med utviklingshemninger er avhengig av et tjenesteapparat med helhetlige og koordinerte tilbud. Den enkelte kommune/bydel fikk med samhandlingsreformen og Nasjonal helse og omsorgsplan 2011-2015 et tydeligere ansvar for oppfølging, habilitering og rehabilitering. Dette omfatter både tilstrekkelig kapasitet og faglig bredde. I Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester fra 2012 stilles det blant annet krav til kommunene knyttet til individuell plan, koordinator og koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering.

I Oslo fungerer tjenestetilbudet og organisering av tilbudet noe ulikt i de forskjellige bydelene. Rådet for funksjonshemmede vil legge spesielt vekt på hvilke tjenester mennesker med utviklingshemninger trenger for å fungere i sitt hverdagsliv. Det er rådets oppfatning at ordningen med brukerstyrt personlig assistanse (BPA) ikke er godt nok kjent, og at den derfor ikke brukes i den utstrekning den burde. Kommunen har en plikt til å tilby brukerstyrt personlig assistanse.

Rådet for funksjonshemmede ser at det er nødvendig at barn og unge løftes mer fram i planlegging av tjenestetilbudet til mennesker med utviklingshemninger. Barn og unge har behov for prioritert saksgang. Overganger i forhold til barnehage, skole, arbeid, bolig og fritid må planlegges nøye. Kunnskap og kompetanse om barn og unges oppvekstkår og hvordan sikre en god inngang til voksenlivet må økes.

Brukermedvirkning har vært vektlagt i flere statlige føringer som en viktig del av regjeringens gjeldende politikk. Dette må følges opp. Brukermedvirkning er en lovfestet rettighet som innebærer at den som benytter seg av et tjenestetilbud skal medvirke i valg, utforming og anvendelse av de tilbud som til en hver tid måtte være tilgjengelig.

Det må jobbes for:

- At det blir lagt til rette for brukermedvirkning og medvirkning fra pårørende/foresatte, både på system og individnivå.
- Et styrket samarbeid mellom kommunens helse- og sosialtjeneste og spesialisthelsetjenesten.
- At kommunehelsetjenesten styrker sitt samarbeid med pårørende og har mer fokus på familie og nettverk i sitt arbeid.
- At arbeid i forhold til barn og unge med utviklingshemming blir prioritert i kommunenes budsjetter og handlingsplaner.

- At det blir satt større fokus på mennesker med utviklingshemninger og psykisk helse. Kommunen må bygge opp tilbud til som er i tråd med intensjonene i samhandlingsreformen.
- At Brukerstyrt Personlig Assistent (BPA-ordningen) blir en mer tilgjengelig ordning og bedre tilpasset den enkeltes reelle behov.

Barnehage og utdanning.

Mulighet for å delta i det sosiale og faglige samspillet som finner sted i barnehage, skole og i videre utdanning er en forutsetning for å kunne bli en aktiv borger. Barn, unge og voksne med utviklingshemninger skal kunne delta i samfunnslivet på lik linje med andre. Det avhenger av mulighetene til å bli inkludert både faglig og sosialt med tilrettelagt opplæring, aktiviteter og lokaliteter.

Både barnehage og skole er avhengig av et godt samarbeid med kommunehelsetjenesten og PP-tjenesten for å sikre barn med utviklingshemninger et fullverdig opplæringstilbud.

Rådet for funksjonshemmede i Oslo vil fremheve Opplæringslovens prinsipp om at alle barn primært skal få gå på den skolen som tilhører deres bosted. Det handler derfor om å gjøre bostedsskolene i stand til å gi gode, tilrettelagte tilbud til alle elever, også til elever som trenger særskilt tilrettelegging. Allikevel opplever en del elever og deres foresatte å møte et press bort fra sin ordinære bostedsskole, og til spesialklasse- og spesialskoletilbud som ikke er i samsvar med foresattes ønsker. Når denne segregeringen begynner i barnehage og skole, resulterer det i at både elever med og uten funksjonsnedsettelse, læres opp til at mennesker med utviklingshemninger skal segregeres.

Det må jobbes for:

- At opplæringslovens intensjoner om ”en skole for alle” følges.
- At det jevnlig dokumenteres at tilrettelegging for elever med utviklingshemninger er i samsvar med gjeldende regelverk.
- Å sikre økonomisk handlingsrom til den enkelte bostedsskole og stille krav til gjennomføring av god spesialundervisning.
- At PP-tjenesten styrker sitt samarbeid med fagmiljøer for å bli tilført kompetanse, og at tjenesten brukes av skolene.

Arbeid og dagaktivitet.

Deltakelse i arbeid og dagaktivitet er essensielt for livskvaliteten. Mange mennesker med utviklingshemming kan utføre arbeid i det ordinære arbeidslivet med bistand. Mange har tilrettelagt arbeid, både i det ordinære arbeidslivet og i mer tilrettelagte tiltak. Alt for mange blir henvist til dagsenter, selv om de kan utføre mer ordinært arbeid. Dette er en svært uheldig utvikling, som stat og kommune må gripe fatt i. Det skal heller ikke være slik at tilbudet avhenger av den enkelte bydels eller kommunes økonomi. Kommunene og bydelene må gjennom sine budsjetter ta ansvar for gode og kvalitetssikrede arbeidsplasser for mennesker med utviklingshemninger.

Det må jobbes for:

- At arbeidsmulighetene for mennesker med utviklingshemming styrkes.
- At det legges mer vekt på arbeid og arbeidsrettede tiltak i individuell plan og at arbeidstrening blir en del av skoletilbudet.

Bolig – eget hjem.

Rådet for funksjonshemmede ønsker å presisere at dette handler om eget hjem for den enkelte. Bolig er nøkkelen til et verdig liv. Å bo trygt og godt i eget hjem er helt sentralt enten du er utviklingshemmet, bevegelseshemmet, ser eller hører dårlig, har psykiske lidelser eller har andre former for funksjonsnedsettelse. Boliger er egne hjem og skal ha de kvaliteter som kjennetegner egne hjem.

Det er derfor helt avgjørende at fokuset i alt arbeid på dette området, er et hjem for den enkelte og ikke for grupper.

Kommunene må legge ned et betydelig arbeid for å komme ut av den uønskede situasjonen og utviklingen som er basert på samlokaliserte boliger. Store samlokaliseringer har som regel et institusjonspreg som ikke kjennetegner et eget hjem. Rådet for funksjonshemmede vil sterkt presisere at boliger som etableres for mennesker med utviklingshemninger skal, både når det gjelder størrelse og tjenesteyting, være i henhold til Ansvarsreformens intensjoner om eget hjem for enkeltmennesket. Tjenester skal tilbys den enkelte, ikke grupper. Tjenester utmåles etter individuell vurdering.

Rådet mener at kommunene ofte utøver en lite reflektert politikk i forhold til mennesker med utviklingshemninger når det gjelder bolig og eget hjem. Det synes som om ”ledig-plass-logikk” er et rådende prinsipp som har ført til at mange kommunale boliger bebos av folk med en eller annen type funksjonsnedsettelse. Disse boligene er ofte i svært dårlig stand og blir preget av mennesker med mange og sammensatte problemer. Med dette følger ofte en uverdigg og krevende tilværelse og også med den konsekvens at det er vanskelig å gi gode tjenester, behandlingstilbud og rehabiliteringstilbud. I Oslo ser vi en utbredt institusjonalisering ved at kommunen pusser opp nedlagte sykehjem og trygdeboliger, og tilbyr disse som bolig og hjem for unge mennesker med bistandsbehov. Utviklingen mot omsorgsgettoer går meget fort!

Dette skjer til tross for at forskning de senere år gir sterke indikasjoner på at det ikke er noe å hente på store enheter verken hva angår bokvalitet eller økonomisk gevinst (blant annet NTNU og Tøssebro med flere 2011). Derimot påføres mennesker store personlige omkostninger gjennom slik bosetning. Dette er dårlig samfunnsøkonomi. Rådet mener derfor at kommunene må ta beslutninger og iverksette tiltak som er basert på kunnskap om feltet, til beste for de som trenger eget hjem og bistand.

Rådet ønsker en helhetlig boligsatsing for alle mennesker med funksjonsnedsettelse i Oslo. For mennesker med utviklingshemning betyr det at intensjoner og føringer som er lagt i Ansvarsreformen, følges opp. Det er enkeltmenneskets behov som må være førende. Det betyr at kommunene i framtiden må ha et sterkere fokus på kunnskap om feltet og den enkeltes livskvalitet, og komme bort fra at økonomi og budsjett er det ensidige og førende motiv når botilbud framsettes eller nye prosjekter planlegges.

Etablering av dagsenter i samme, eller i nær tilknytning til samlokaliserte boliger, må unngås. Slike løsninger vil forsterke et institusjonspreg og motvirke mål om likestilling og inkludering. Alle skal kunne benytte seg av de arenaer som gjelder for folk flest, ut fra den enkeltes forutsetninger og ønsker.

Mennesker med funksjonsnedsettelse skal kunne flytte fritt over bydels- og kommunegrenser, - uavhengig av kommunenes økonomiske evne til å sørge for praktisk bistand i eget hjem.

Det må stilles krav om at alle boliger som skal bygges eller renoveres, skal ha livsløpsstandard og være universelt utformet. Universell utforming er viktig og tjenelig for alle. Kunnskapen om universell utforming må økes. Satsning på universell utforming gir samfunnsmessige gevinster.

Det må jobbes for:

- At behovene til mennesker med utviklingshemninger synliggjøres i kommunenes budsjett.
- At det etableres boliger for mennesker med utviklingshemninger som både når det gjelder størrelse og tjenesteyting, følger Ansvarsreformens intensjoner om eget hjem for enkeltmennesket.
- At Husbanken ikke gir støtte til finansiering av boliger som bryter med de krav som er lagt gjennom nasjonale føringer for bosetting av mennesker med funksjonsnedsettelse.
- At medbestemmelse og brukervedvirkning sikres.

Fritid og kultur.

Folkehelseperspektivet må gjøres gjeldende også for mennesker med utviklingshemninger. På lik linje med andre innbyggere må kommunene bidra til å legge forholdene til rette for at mennesker med utviklingshemninger kan delta i fritids- og kulturaktiviteter. Fritid og kultur er viktige arenaer for likestilling og deltakelse og gir gode muligheter for tilhørighet og inkludering.

Det må jobbes for:

- At kommunens ordinære fritid og kulturtilbud omfatter og inkluderer alle, også mennesker med utviklingshemning.
- Bevisst tilrettelegging for at mennesker med utviklingshemninger skal delta i ordinære idrettslag, kulturtilbud og frivillige organisasjoner.

Avslutningsvis.

Høringsnotatet er fullt av gode og viktige intensjoner. Kunnskap om dette politikkområde er ikke allmenn kunnskap, verken hos folk flest, hos politikere eller hos byråkrater og andre ansatte. Det er derfor en stor oppgave for både stat og kommune å løfte området fram og synliggjøre det i alle sammenhenger.

Rådet savner at transport blir tatt opp i høringsnotatet. Mennesker med utviklingshemninger er i stor grad avhengig av tilrettelagt transport, både til barnehage, skole, arbeid og fritid.

Rettssikkerheten er avgjørende for samtlige områder som er belyst i høringsnotatet. Rådet for funksjonshemmede savner en tydelig presisering av dette.

Med hilsen

Bente Arnesen
rådssekretær

Godkjent og ekspedert elektronisk

Kopi til: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Postboks 8036 Dep, 0030 Oslo,
e-post: postmottak@bld.dep.no.